

HÌNH ẢNH THUNG LŨNG TRONG SÁNG TÁC CỦA JACK LONDON VÀ MỘT SỐ TRANH LUẬN CỦA GIỚI PHÊ BÌNH, NGHIÊN CỨU

Nguyễn Kim Anh
Viện Nghiên cứu Châu Mỹ

1. Những thung lũng nửa hư nửa thực trong sáng tác của Jack London.

Một hình ảnh được J. London dày công khắc họa, trở đi trở lại nhiều lần trong các tác phẩm của ông, đó là những thung lũng. Trong các tiểu thuyết của ông, và cả trong các truyện ngắn, độc giả luôn bắt gặp các thung lũng ở nơi này, nơi khác, từ vùng hoang mạc Bắc Mỹ đến những đảo Nam Thái Bình dương. Những thung lũng ấy khi có tên, khi không có tên. Nhưng đặc biệt, hình ảnh một thung lũng - thung lũng Sonoma - Mặt trăng, xuất hiện trong nhiều tác phẩm như một điểm nhấn đậm màu. Chúng ta đã biết nhà văn Pháp Honoré de Balzac (1799-1850) là người đầu tiên có sáng kiến xây dựng kiểu nhân vật trở đi trở lại nổi tiểu thuyết này với tiểu thuyết khác. Có thể nói, J. London cũng sử dụng biện pháp trở đi trở lại, nhưng không phải đối với nhân vật, mà là đối với thung lũng Sonoma. Hình ảnh này xuất hiện trong nhiều tác phẩm như *Gót sắt* (*Iron Heel*, 1908), *Ánh sáng ban ngày* (*Burning Daylight*, 1910), *Martin Eden* (1913) và *Thung lũng Mặt trăng* (*The Valley of the Moon*, 1913).

Trên thực tế, thung lũng Sonoma là một thung lũng có thật nằm ở bang California, quê hương của nhà văn. Là một người tuy đã rong ruổi nhiều nơi, J. London vẫn bị chinh phục bởi vẻ đẹp, bởi sự hoang dã của cảnh vật nơi đây. Ông nhận thấy đây là nơi mà dấu ấn cuộc sống văn minh chưa tác động tới nhiều. Ông cũng chọn nơi này làm nơi trốn tránh, trú ẩn cho các nhân vật của mình mỗi khi họ cần lánh xa cuộc sống hiện đại. Và dường như đó cũng là nơi mà J. London mơ ước được đắm mình sau những mệt mỏi của cuộc đời. Chính bởi vậy, hình ảnh thung lũng Sonoma xuất hiện nhiều, khi thì rất thực qua điểm nhìn của nhà văn, khi lại huyền ảo qua những ước mơ của nhân vật. Hình ảnh thung lũng Sonoma ít nhiều khiến độc giả liên tưởng tới Vương quốc Eldorado trong truyện triết học *Candide hay Chủ nghĩa Lạc quan* (*Candide ou L'Optimisme*, 1759) của nhà văn Pháp Voltaire (1694-1778).

Trong tiểu thuyết *Ánh Sáng Ban Ngày* (*Burning Daylight*) (bản dịch tiếng Việt tựa đề *Từ bỏ thế giới vàng*), hình ảnh thung lũng Sonoma mang một không khí thật thiêng liêng, huyền hoặc, khiến nhân vật trở nên thành kính, trong sạch như vừa được

gột rửa: “Đây quả là một nơi khác biệt, không có sự khinh bỉ và độc ác, chỉ có sự sạch sẽ, tinh khiết và vẻ đẹp, những điều anh tôn trọng. Chỗ này như một đền thờ với bầu không khí tôn nghiêm. Tại đây, con người như bị thôi thúc phải làm một điều gì cao đẹp”. Còn Martin Eden - nhân vật chính trong tiểu thuyết cùng tên đã mơ đến một cái thung lũng: “...chạy dài từ vịnh hình móng ngựa, có đất đai bao quanh tới tận đỉnh những dãy núi mờ mờ cao tới tận chân mây...”. Mơ ước đó không thành hiện thực được, cuối cùng nhân vật đã tìm đến “thung lũng tử thần”, chốn thiên đường không ai tới được, ở tận đáy sâu thẳm của vùng biển phương Nam. Trong tiểu thuyết *Gót sắt*, thung lũng Sonoma là nhan đề chương XVIII: *Dưới bóng núi Sonoma*. Và thung lũng ấy sau đó trở thành tên gọi cho cả một tiểu thuyết: *Thung lũng Mặt trăng* (*The Valley of the Moon*).

2. Những ý kiến tranh luận của giới phê bình, nghiên cứu.

Hình ảnh thung lũng trong sáng tác của J. London mở ra những tranh luận không thống nhất. Đây là vấn đề “trở về với thiên nhiên”. Trong ánh sáng ban ngày, người đi tìm vàng cuối cùng từ bỏ giấc mộng làm giàu và lui về nương náu cảnh điền viên ở giữa thung lũng Sonoma hẻo lánh. Hai vợ chồng Ernest và Avis Everhard trong *Gót sắt* về sau cũng đến sống bí mật ở thung lũng Sonoma. Martin Eden trong tiểu thuyết cùng tên cũng xác định vị trí cái “thung lũng” của anh trong chốn thiên đường không ai tới được của những vùng biển phương Nam. Chủ đề điền viên đạt tới đỉnh cao trong *Thung lũng Mặt trăng*. Có ý kiến cho rằng: “Như vậy là dường như

sau khi lên án gay gắt Chủ nghĩa tư bản, trong các tiểu thuyết của mình, J. London tưởng tượng ra một loạt giải pháp đi từ đấu tranh giai cấp đến chỗ trở về với tự nhiên”.

Trong tạp chí *Châu Âu* (*Europe*) số kép chuyên san về J. London (561-562, 1976), các nhà phê bình và nghiên cứu có nhiều tranh luận liên quan đến vấn đề này.

Guy Morel trong bài *Áo tưởng xã hội ở Jack London* (*L'Utopie Sociale Chez Jack London*) nêu vấn đề về việc trở về với tự nhiên của J. London: “Diễn biến ấy đánh dấu một sự tiến bộ hay chỉ là nguy trang của thái độ khước từ?”. Guy Morel cũng nhắc lại ý kiến nhận định của Francis Lacassin về diễn biến tư tưởng của J. London: “Nếu Gót sắt thúc đẩy người ta biến đổi thế giới, thì Ánh sáng ban ngày kêu gọi mọi người thay đổi cuộc sống. Kèm theo việc chứng minh những tệ hại của chế độ Tư bản chủ nghĩa là sự tố cáo nền văn minh tập trung. Và trước hết là tác hại của việc thành thị hóa...”

Theo cái logic ấy, trong bài tựa viết cho tiểu thuyết *Thung lũng Mặt trăng*, F. Lacassin đã kết luận rằng: “Kẻ thù lớn nhất của con người không phải là hệ thống kinh tế-xã hội mà là nền văn minh đã sản sinh ra hệ thống kinh tế-xã hội ấy... Do đó, cần giải thoát ngay lập tức khỏi nền văn minh chứ không nên mất thời giờ vào việc thay đổi hệ thống”.

G. Morel không tán thành F. Lacassin bởi theo ông, thế giới chật hẹp của những trại chủ và những điền chủ với những mối quan hệ giữa người với người có tính chất tiền tư bản chủ nghĩa dựa trên cơ sở quyền tư hữu ruộng đất không thể là lý tưởng thật sự của J. London. Hiểu như F. Lacassin sẽ khiến cho tác phẩm của

J. London trở nên nghèo nàn, làm mờ đi ý nghĩa mạnh mẽ trong các tác phẩm của ông, tức là việc sáng tạo tương lai. Vẫn theo G. Morel, cần phải giải thích hiện tượng “trở về với tự nhiên” như là ảo tưởng xã hội của nhà văn. Các tác phẩm của J. London toát lên sự mâu thuẫn giữa một bên là việc tố cáo gay gắt cuộc sống hiện đại với những khía cạnh hết sức tàn nhẫn của nó, và một bên là mưu toan tuyệt vọng tìm lối thoát ra khỏi những hoàn cảnh này. Tác phẩm của J. London có mặt hiện thực và có mặt ảo tưởng. Đó là cặp mâu thuẫn “sáng suốt - mơ mộng”. Hình ảnh thung lũng Sonoma không phải hoàn toàn là biểu hiện của lý tưởng trở về với ruộng đất mà là sự chuyển vị có tính chất ảo tưởng những hoài bão cách mạng mà thực tại lịch sử không thỏa mãn được. G. Morel dẫn một đoạn trong tiểu thuyết *Thung lũng Mặt trăng*: “Họ sẽ đi đâu - Saxon tự hỏi - cô không sao biết được. Nhưng rồi điều đó sẽ đến. Thế giới rộng lớn lắm”. Rồi ông kết luận: “Không, thế giới thì đóng kín, nhưng đối với người bị đau khổ dần vật về tương lai, còn có lối thoát của mơ mộng”.

Tác giả Georges Cogniot trong bài *Nhà nhân văn, nhà dân chủ, nhà xã hội chủ nghĩa (L'Humaniste, le Démocrate, le Socialiste)*, thì cho rằng việc J. London luôn gọi lên hình ảnh đời sống thôn dã “có lẽ là một cách biểu thị lòng căm ghét đối với chế độ hiện hành” lúc bấy giờ. Tuy nhiên, ông cũng nhận xét đó là hạn chế của J. London, dẫn đến những mâu thuẫn ngày càng trầm trọng trong thế giới nội tâm của nhà văn: “...khiến cho nhà văn khi thì cường tráng, khi thì yếu đuối, khi thì có khả năng truyền đến cho chúng ta lòng yêu đời, khi lại nghiêng về tính chất hoài nghi”.

Gerard Milhaud cũng đề cập đến vấn đề này trong bài *Về những cái gọi là mâu thuẫn của Jack London (Sur les Prétendues Contradictions de Jack London)*. Ông nhấn mạnh đến cuộc sống thanh khiết, lành mạnh mà J. London tìm thấy ở chốn thôn dã, xa lánh với xã hội hư hỏng. Ngoài ra, G. Milhaud còn lưu ý thêm rằng tình yêu thiên nhiên ở J. London có liên quan đến truyền thống của tiểu thuyết Mỹ. Trước J. London, những nhà tiểu thuyết lớn nhất của Mỹ bị mắc kẹt trong cái mạng lưới phát triển dễ sợ của xã hội công nghiệp và đô thị, cũng đã ca ngợi việc quay về với tự nhiên. Sau J. London, nhiều nhà văn khác tiếp tục đi theo con đường ấy.

*

* * *

Thung lũng là hình ảnh xuất hiện trở đi trở lại, với ấn tượng sâu đậm, thậm chí ám ảnh trong nhiều tác phẩm của J. London. Những thung lũng Mặt trăng, thung lũng Sonoma, thung lũng không tên... tạo cảm giác vừa thực vừa hư, vừa gần gũi vừa xa lạ và cũng tạo nên những ý kiến tranh luận không thống nhất trong giới phê bình nghiên cứu. Và hình ảnh những thung lũng ấy không chỉ tô đậm màu sắc thiên nhiên, mà còn tạo nên cả chất thơ và chất triết lý trong các tác phẩm của Jack London ■

Tài liệu tham khảo:

1. Phùng Văn Tửu (1976), *Tổng thuật Tạp chí Châu Âu số đặc biệt về Jack London*, Thư viện Viện Văn học.
2. Cogniot, G (1976), “L'Humaniste, le Démocrate, le Socialiste”, *Europe - Revue Littéraire Mensuelle*, (561, 562), p.p 10-21.
3. Milhaud, G (1976), “Sur les Prétendues Contradictions de J. London”, *Europe - Revue Littéraire Mensuelle*, (561, 562); p.p 41-50.
4. Morel, G (1976), “L'Utopie Sociale chez J. London”, *Europe - Revue Littéraire Mensuelle*, (561, 562), p.p 32-40.